

Poate fi un Acord de comerț liber cu China oportun pentru Moldova?

Autor: Vadim Gumene

Aprilie 2019

Cuprins

Sumar executiv	3
Introducere.....	4
I. Profilurile tarifare ale Republicii Moldova și Chinei.....	5
II. Particularitățile fluxurilor comerciale între Republica Moldova și China	7
III. Profilul rețelei de Acorduri de comerț liber ale Chinei.....	9
IV. Evaluarea potențialului de export al Republicii Moldova în China	10
V. Evaluarea parității beneficiilor reciproce aferente Acordului de liber schimb cu China	12
Concluzii. 14	

Lista figurilor

Figura 1. Media simplă a tarifului vamal NCF aplicat	5
Figura 2. Distribuția cantumurilor taxelor vamale CNF aplicate în raport cu volumul importurilor totale de produse agricole 6	
Figura 3. Distribuția cantumurilor taxelor vamale MFN în raport cu volumul importurilor totale de produse non-agricole 6	
Figura 4. Mărimea taxelor vamale medii CNF aplicate, divizate pe categorii de produse	7
Figura 5. Evoluția fluxurilor comerciale dintre Republica Moldova și China	8
Figura 6. Gradul de acoperire a importurilor prin exporturi la partenerii comerciali ai Chinei, unde există acorduri de comerț liber în vigoare sau în curs de negocieri	10

Lista tabelelor

Tabel 1. Structura exporturilor Republicii Moldova în China, 2017.....	8
Tabel 2. Structura importurilor Republicii Moldova din China, 2017	9
Tabel 3. Produsele moldovenești cu cel mai mare potențial la export pe piața Chinei	11
Tabel 4. Potențialul de export de vinuri a principalilor țări exportatoare pe piața Chinei	12
Tabel 5. Structura importurilor din China divizat de pe categorii de bunuri (Clasificare BEC), anul 2017.....	13

Abrevieri

CNF	Clauza Națiunii celei mai Favorizate
HS	Sistemul Armonizat de Clasificare a Mărfurilor
CSI	Comunitatea Statelor Independente
UE	Uniunea Europeană
CEFTA	Acordul de Liber Schimb Central-European
OMC	Organizația Mondială a Comerțului

Sumar executiv

La începutul anului 2018, Guvernul Republicii Moldova a inițiat negocierile asupra unui Acord de comerț liber cu China. Inițiativa dată a avut drept scop instituirea unui regim preferențial pentru fluxurile comerciale bilaterale între țări, cu implicații importante asupra economiei Republicii Moldova per ansamblu. Conform prognozelor enunțate de către autorități, exporturile Republicii Moldova în China s-ar putea majora cu 39,85%, iar Produsul Intern Brut ar putea crește cu 0,42%.

Inițiativă survine în condițiile în care se înregistrează un dezechilibru profund în comerțul bilateral. În anul 2018 importurile Republicii Moldova din China au depășit exporturile către această destinație de 32 de ori (600 mil USD vs. 19 mil USD). Dacă importurile au fost foarte diversificate (practic în totalitate au fost importate produse non-agricole), atunci exporturile au înregistrat o concentrare excesivă, fiind exportat practic un singur produs - vinurile de struguri (după excluderea reexporturilor).

Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi a înregistrat un nivel extrem de mic. În așa fel, gradul de acoperire a importurilor cu exporturi este de doar 3%, fiind cel mai mic indicator înregistrat în rândul tuturor partenerilor comerciali ai Chinei care au semnat deja acorduri de comerț liber cu aceasta sau sunt în proces de negociere.

Potențialul calculat de export al Republicii Moldova în China este foarte limitat¹. Perspectivele de extindere a exporturilor moldovenești pe această piață sunt destul de vagi, potențialul fiind concentrat practic în totalitate pe produsele agricole cu o valoare adăugată destul de joasă. Totodată, acest potențial ar putea fi erodat pe măsură ce există riscul ca anumite produse (ex.: cereale, zahăr) să nu beneficieze de un tratament preferențial, aidoma altor acorduri de comerț liber încheiate de China cu partenerii săi (de menționat că taxele vamale pentru aceste produse sunt extrem de mari, variind între 50-65%).

Un singur produs moldovenesc înregistrează un potențial sporit la export - vinul de struguri. Pe primul loc în rândul produselor moldovenești care dețin cel mai mare potențial la export pe piața Chinei se află vinul de struguri. Însă, analizat din perspectiva tuturor furnizorilor de vinuri pe piața Chinei (în mod implicit concurenți ai Republicii Moldova), potențialul este net inferior celui înregistrat de aceștia, inclusiv raportat la volumul total de exporturi de vinuri.

Politica tarifară a Republicii Moldova este una foarte liberală în raport cu importurile de produse non-agricole. Astfel, peste 56% din total importuri de produse non-agricole efectuate în anul 2017 au fost efectuate cu aplicarea unei taxe vamale de 0%. Totodată, bunurile intermediare care se prezumă că ar putea fi utilizate de industriile naționale în calitate de materie primă ocupă circa 39% în total export, iar tariful mediu aplicat acestor categorii de importuri este de doar 4,4%. De cealaltă parte, cel mai mult de pe urma liberalizării importului cu China vor beneficia bunurile de consum final, însă nu este cert că liberalizarea se va reflecta în mod direct asupra consumatorului.

Investițiile străine directe chineze în Republica Moldova au fost practic neobservate. Toate acestea, în pofida existenței unui cadru de reglementare bilateral, cât și a angajamentelor multilaterale din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) care au garantat o politică comercială și investițională destul de liberală. De altfel, dinamizarea acestora prin încheierea unui acord de comerț liber rămâne incertă, în condițiile în care prevederile incluse în acest document vor reflecta în mare parte angajamentele asumate în cadrul acestei organizații (cu excepția politicii tarifare).

Perspectivă valorificării plenare a unui regim comercial preferențial între Republica Moldova și China se diluează în realitățile economice existente. În absența unor fluxuri comerciale echilibrate, concomitent cu existența unei perspective limitate în ce privește potențialul de export (fiind concentrată în mare parte pe un singur produs), nu se încadrează în logica unei politici comerciale sustenabile. În același timp, promovarea și dinamizarea investițiilor chineze în Republica Moldova poate fi efectuată prin modernizarea cadrului existent, susținute de normele și angajamentele asumate în cadrul OMC.

¹ Potențial de export calculat în baza datelor Metodologiei elaborate de către Centrul Internațional pentru Comerț (ITC).

Introducere

În cadrul reuniunii Comitetului de Cooperare Economică și Comerț Republica Moldova-China, care a avut loc în decembrie 2016, cele două părți au ajuns la o înțelegere largă privind necesitatea inițierii negocierilor asupra unui Acord de comerț liber între acestea. Se prezuma că semnarea unui asemenea document va constitui un important pas înainte pentru intensificarea relațiilor economice și creșterea comerțului între Republica Moldova și China. Discuțiile s-au finalizat cu semnarea unui Memorandum de înțelegere care avea drept scop pregătirea fundamentării pentru inițierea discuțiilor date.

Ulterior, în martie 2018, au fost lansate oficial negocierile asupra Acordului de comerț dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză. Până la finalul anului 2018 au fost desfășurate 4 runde de negocieri, părțile avansând considerabil în definitivarea textului legal al documentului, unde mai mult de 70% din acesta a fost acceptat încă în a treia rundă². Astfel, conform autorităților naționale, acest acord va contribui la fortificarea relațiilor comercial-economice între ambele state și va facilita accesul pe piața chineză a produselor moldovenești, dar și va atrage investiții în principalele sectoare economice ale țării. Mai mult ca atât, conform prognozelor enunțate de autorități, exporturile Republicii Moldova în China s-ar putea majora cu 39,85%, iar Produsul Intern Brut ar putea crește cu 0,42% (fără indicarea perioadei)³.

De menționat că această inițiativă survine în condițiile în care în anul 2018 importurile Republicii Moldova din China au depășit exporturile către această destinație de 32 de ori (600 mil USD vs. 19 mil USD), iar înrăutățirea balanței comerciale cu această țară a avut un caracter continuu pe parcursul ultimilor ani. Desigur, o diferență atât de mare între fluxurile comerciale nu în mod obligatoriu indică asupra inutilității unui aranjament preferențial, atât timp cât inițiativa dată este susținută de o anumită logică economică irefutabilă.

De cealaltă parte, și activitatea investițională a avut o evoluție mai degrabă anemică, înregistrând la finele anului 2017 un stoc de investiții directe din China în Moldova de doar 1,5 milioane USD. Toate acestea, în pofida existenței unui cadru reglementat atât de angajamentele asumate în cadrul Acordului privind măsurile investiționale legate de comerț din cadrul OMC (la care ambele țări sunt membre din anul 2001), cât și de Acordul bilateral între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze cu privire la stimularea și protejarea reciprocă a investițiilor, semnat la 6 noiembrie 1992, la Beijing.

În aceste condiții rămân a fi necunoscute atât raționamentele care au stat la baza acestei inițiative, cât și procesul de negocieri în sine. Astfel, în pofida scenariilor optimiste expuse de autorități și a estimărilor de majorare a exporturilor și creștere economică, acestea nu sunt susținute de careva analize (cel puțin făcute public), iar procesul de negociere a acordului este unul mai curând lacunar. În acest context, provocarea majoră pentru autorități derivă din argumentarea economică a necesității acestui acord, precum și cuantificarea obiectivă a impactului asupra economiei naționale, concomitent cu asigurarea transparenței proceselor de negociere.

În așa fel, scopul acestei analize este de a scoate în evidență particularitățile-cheie ale relațiilor comerciale între Republica Moldova și China, cât și identificarea potențialului impact a unui acord de liber schimb asupra fluxurilor comerciale. Reieșind din complexitatea unui astfel de document, în special pe care se insistă în relația dintre Republica Moldova și China (va acoperi nu doar comerțul cu bunuri, ci și un șir de domenii aferente cum ar fi SPS (măsuri sanitare și fitosanitare), TBT (bariere tehnice în calea comerțului), DPI (drepturi de proprietate intelectuală), precum și comerțul cu servicii, dar și investițiile) nu vom analiza toate aspectele date, întrucât mai mult sau mai puțin au un format standardizat care reiterează angajamentele asumate în cadrul OMC (motiv pentru care în doar câteva luni a fost agreat deja peste 70% din text). În schimb, ne vom axa pe fundamentul oricărui acord de liber schimb și anume comerțul cu bunuri, unde în mod normal sunt purtate cele mai "aprînse" discuții.

² <https://www.moldpres.md/news/2018/09/19/18008315>

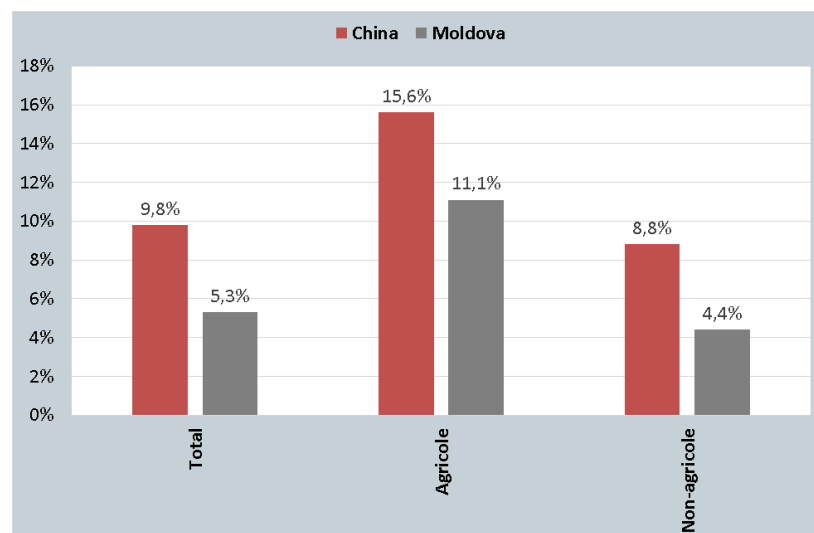
³ <https://mei.gov.md/ro/content/s-dat-start-negocierilor-pe-marginea-acordului-de-liber-schimb-cu-republica-populara-chineza>

I. Profilurile tarifare ale Republicii Moldova și Chinei

Politicile tarifare în comerțul internațional sunt dictate în mare parte de angajamentele asumate de ambele țări în cadrul OMC⁴, care reflectă interesele defensive negociate la etapa aderării la această organizație. Deși profilurile tarifare diferă între Republica Moldova și China, per ansamblu, acestea sunt destul de liberale. Mai exact, media simplă a tarifului aplicat conform Clauzei Națiunii celei mai Favorizate (CNF) (în anul 2017) a fost de 9,8% în cazul Chinei și de 5,3% în cazul Republicii Moldova (Figura 1).

În cazul analizei comparative a pofilelor tarifare ale Republicii Moldova și Chinei pentru produsele agricole, putem observa o liberalizare mai limitată în cazul ambelor țări. Astfel, media simplă a tarifului CNF aplicat (în anul 2017) pentru această categorie de produse a fost de 15,6% în cazul Chinei și de 11,1% în cazul Republicii Moldova. În același timp, în cazul produselor non-agricole, Republica Moldova are un grad mai ridicat de liberalizare comparativ cu China, unde media simplă a tarifului CNF aplicat (în anul 2017) a fost de 4,4% versus 8,8%.

Figura 1. Media simplă a tarifului vamal CNF aplicat

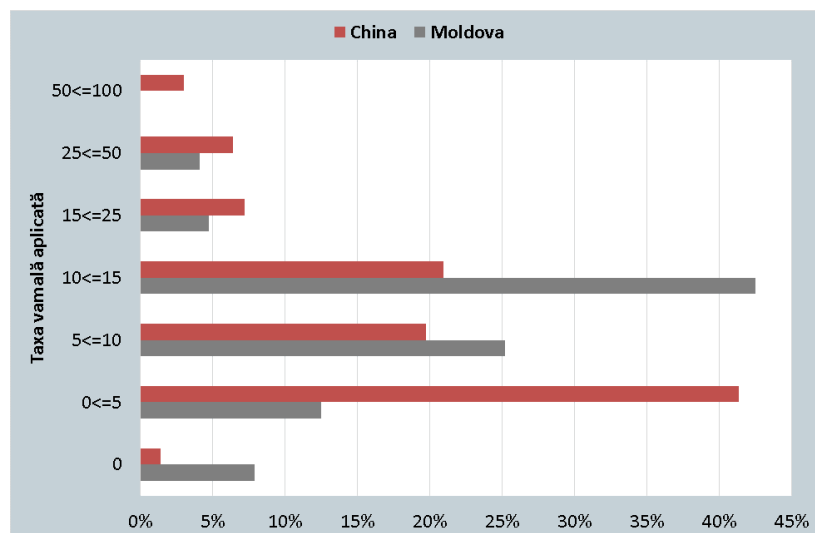
Sursă date: OMC

Totodată, distribuția cuantumurilor taxelor vamale CNF aplicate în raport cu totalul importurilor de produse agricole diferă destul de mult (Figura 2). Astfel, spre deosebire de China, unde doar 1,4% din total importuri agricole au fost efectuate cu aplicarea unei taxe de 0%, atunci în cazul Republicii Moldova circa 7,9% din totalul importurilor de produse agricole au beneficiat de un astfel de tratament. După cum poate fi observat mai jos, față de cea mai mare parte a importurilor agricole ale Republicii Moldova (42,5%) ar fi fost aplicate taxe vamale care au variat între 10% și 15%. În același timp, cea mai mare parte a importurilor de produse agricole ale Chinei (41,3%) ar fi fost efectuate cu aplicarea unor taxe vamale care au variat între 0% și 5%. Cele mai mari taxe, ce au variat între 50-100% ar fi fost aplicate de China, fiind utilizate în raport cu circa 3% din total importuri agricole (acestea în mare parte se referă la produsele contingentate).

Mai mult ca atât, ambele țări utilizează contingente tarifare la import. Astfel, volumul importurilor de produse agricole care cad sub incidența contingentelor tarifare este de 1,8% în cazul Republicii Moldova și de 4,5% în cazul Chinei. Atragem atenția că contingentele tarifare la import ale Chinei sunt prevăzute pentru cereale (grâu, porumb, orez), produse unde Republica Moldova are un potențial sporit la export (a se vedea în analiza ce urmează).

⁴ Republica Moldova și China au aderat la OMC în anul 2001.

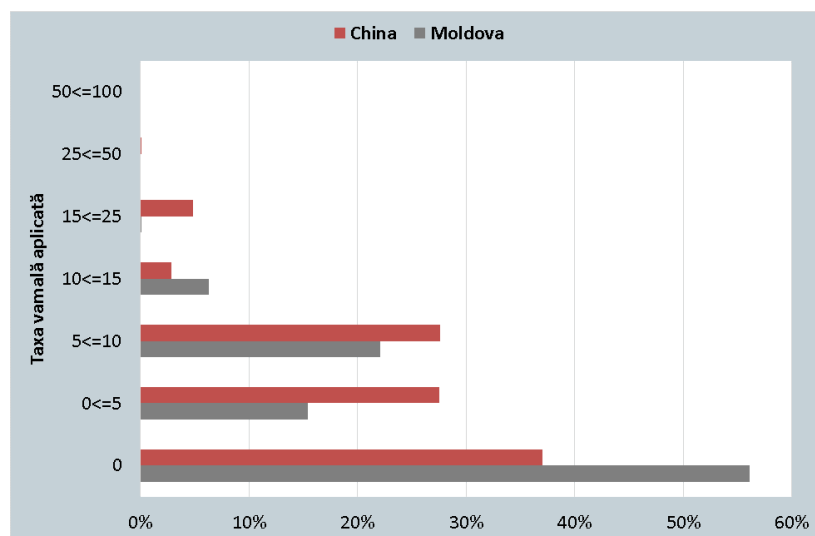
Figura 2. Distribuția cuantumurilor taxelor vamale CNF aplicate în raport cu volumul importurilor totale de produse agricole

Sursă date: OMC

O abordare diferită poate fi evidențiată în cazul importurilor de produse non-agricole, unde politica tarifară este destul de liberală în cazul ambelor țări (Figura 3). În cazul Republicii Moldova, circa 56,1% din total importuri de produse non-agricole sunt efectuate cu aplicarea unei taxe vamale de 0%. Acest aspect este unul destul de important întrucât practic toate importurile din China sunt reprezentate de produse non-agricole, iar o parte din acestea se prezumă a fi utilizate de industriile naționale (în ce măsură este așa, vom examina mai jos). De cealaltă parte, China aplică un tratament similar față de 37% din total importuri de produse non-agricole. Cele mai mari taxe, ce au variat între 15-25% ar fi fost aplicate de China, fiind utilizate în raport cu circa 4,8% din total importuri non-agricole.

Figura 3. Distribuția cuantumurilor taxelor vamale CNF în raport cu volumul importurilor totale de produse non-agricole

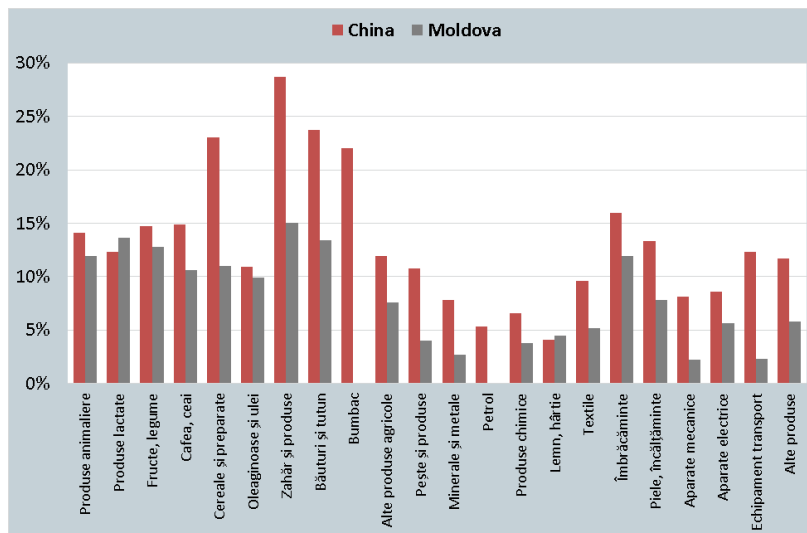

Sursă date: OMC

Un tablou complet asupra pofilelor tarifare ale Republicii Moldova și Chinei îl oferă mărimea taxelor vamale medii CNF aplicate divizate pe categorii de produse (Figura 4). Cu excepția la două categorii de produse (produse lactate, lemn și hârtie), taxele vamale CNF aplicate ale Chinei sunt superioare celor aplicate de către Republica Moldova. Cele mai mari taxe vamale CNF aplicate de către Republica Moldova se referă la zahăr și produse zaharoase (15%), produse lactate (13,6%) și băuturi și tutun (13,4%). China aplică cele

mai mari taxe vamale CNF pentru importurile de zahăr și produse zaharoase (28,7%), băuturi și tutun (23,7%) și cereale și preparate din acestea (23%).

Figura 4. Mărimile taxelor vamale medii CNF aplicate, divizate pe categorii de produse

Sursă date: OMC

Merită de atras atenția asupra celor mai mari diferențe în materie de taxe vamale CNF aplicate de China și Republica Moldova, divizate pe categorii de produse. Astfel, cea mai mare diferență se înregistrează pentru bumbac, față de care China aplică o taxă CNF de circa 22%, în timp ce Republica Moldova aplică o taxă vamală CNF de 0%. Pe lângă aceasta, cele mai mare diferențe se înregistrează pentru zahăr și produse zaharoase (28,7% vs 15%), cereale și produse din acestea (23% vs 11%), băuturi și tutun (23,7% vs 13,4%), dar și echipament de transport (12,3% vs 2,3%).

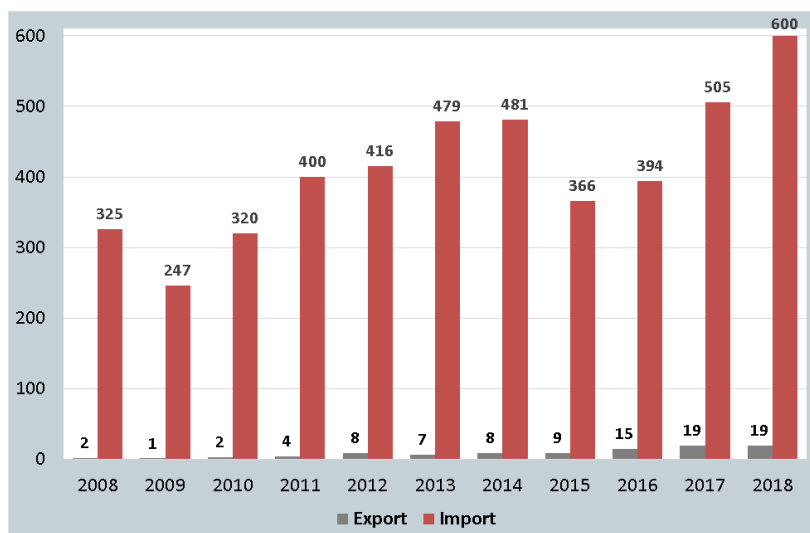
II. Particularitățile fluxurilor comerciale între Republica Moldova și China

Comerțul cu bunuri dintre Republica Moldova și China a crescut substanțial în ultimii ani, din păcate fiind înregistrat un dezechilibru esențial între import și export (Figura 5). În așa fel, exporturile Republicii Moldova pe această piață au fost infime, ridicându-se până la un maxim de doar 19 mil USD în anul 2017⁵ (18,8 mil USD în 2018). În temeni relativi, exporturile spre China au avut o pondere de doar 0,7% în total exporturi în anul 2018, ocupând locul 21 în topul celor mai importante piețe de desfacere pentru produsele moldovenești. În același timp, importurile din China au înregistrat un avans considerabil în toată perioada analizată, ajungând până la cifra de 600 mil USD în anul 2018. În așa fel, China a devenit cel de-al treilea partener comercial al Republicii Moldova la import. Aceasta fiind de devansată doar de România și Federația Rusă. Totuși, există o diferență mare între acești trei parteneri comerciali. Dacă în cazul României importurile sunt în cea mai mare parte reprezentate de materie primă pentru industriile care activează în lohn, iar în cazul Federației Ruse – produse petroliere, atunci în cazul Chinei este vorba despre un spectru foarte larg de produse (mai jos vom analiza în baza principalelor categorii de bunuri).

Aceste evoluții au condus la înrăutățirea constantă a balanței comerciale a țării, contribuind la formarea deficitului comercial cu circa 581 mil USD în 2018. Aceasta fiind cea mai mare contribuție negativă din partea tuturor partenerilor comerciali ai țării. Exporturile efectuate către China fiind de 32 de ori mai mici decât importurile originare din această țară.

⁵ Din total exporturi destinate Chinei în anul 2017, circa 27% sunt reexporturi sau aproximativ 5 mil USD (detalii mai jos).

Figura 5. Evoluția fluxurilor comerciale dintre Republica Moldova și China

Sursă: BNS

Reexporturile denaturează performanțele la export ale Republicii Moldova în China. Este deosebit de important de analizat structura exporturilor moldovenești către această piață la nivel de produs (Tabel 1). Pentru o analiză obiectivă este necesar de a exclude reexporturile din rândul exporturilor în sensul evitării denaturării performanțelor comerciale pe această piață. Astfel, din totalul exporturilor destinate pieței chineze în anul 2017, circa 27% sau 5 milioane USD sunt de fapt reexporturi. În cea mai mare parte acestea de referă la reexporturile de bere, construcții prefabricate (saune) și scaune (tapițerii). Prin urmare, prin excluderea reexporturilor, exporturile de produse s-au diminuat până la aproximativ 14 milioane USD în anul 2017.

Atragem atenția asupra unui nivel excesiv de concentrat a exporturilor moldovenești în China, unde practic este exportat în exclusivitate un singur produs. Astfel, exporturile de vinuri din struguri ocupă o pondere de aproape 90% în total export pe această piață, însumând 12,4 milioane USD în anul 2017.

Tabel 1. Structura exporturilor Republicii Moldova în China, 2017

HS	Descriere produs	Export, mii USD	Reexport, mii USD	Export autohton, mii USD	Pondere în export autohton, %
2204	Vinuri din struguri	12430	0	12430	89,20
0713	Legume cu păstăi uscate	402	0	402	2,88
9401	Scaune	760	492	268	1,92
2202	Ape, inclusiv minerale	175	0	175	1,26
2208	Alcool etilic nedenaturat	129	0	129	0,93
8504	Transformatoare electrice	84	0	84	0,60
8517	Aparate telefonice	84	0	84	0,60
1512	Ulei de semințe de floarea-soarelui	74	0	74	0,53
2206	Alte băuturi fermentate	73	0	73	0,52
6304	Alte stofe de mobila	186	129	57	0,41
9031	Instrumente, aparate si mașini de măsură	33	0	33	0,24
3808	Insecticide, rodenticide, fungicide	27	0	27	0,19
2203	Bere fabricata din malț	3398	3387	11	0,08
4411	Panouri fibrolemnoase	92	86	6	0,04
9406	Construcții prefabricate	678	678	0	0,00
7019	Fibre de sticla	73	73	0	0,00
	Articole de transport sau de ambalare din materiale plastice	54	54	0	0,00
7607	Folii si benzi subțiri din aluminiu	52	52	0	0,00
8516	Încălzitoare de apa	32	32	0	0,00
4407	Lemn tăiat sau despicat longitudinal	31	31	0	0,00
Total		19000	5065	13935	100,00

Sursă date: UN Comtrade

De cealaltă parte, importurile din China sunt mult mai diversificate, în special din perspectiva produselor non-agricole (Tabel 2). Astfel, dacă în anul 2017 importurile de produse agricole s-au cifrat la 11,8 mil USD, reprezentând 2,3% din total importuri din China, atunci importurile de produse non-agricole s-au cifrat la 494 mil USD și o pondere de 97,7% în total import din China.

Importurile de produse agricole s-au limitat practic la cele de țigarete care au însumat 7,6 mil USD în anul 2017 și au reprezentat circa 1,5% în total importuri din China. Importurile de produse non-agricole s-au concentrat în direcția mașinilor, aparatelor și echipamentelor electrice cu un total de 191,7 mil USD în anul 2017 și o pondere de 37,9% în total importuri din China.

Tabel 2. Structura importurilor Republicii Moldova din China, 2017

Secțiune HS	Descriere marfă	Valoare, mil USD	Pondere în import, %
XVI	Mașini și aparate, echipamente electrice	191,7	37,9
XI	Materiale textile și articole din acestea	67,1	13,3
XV	Metale comune și articole din acestea	42,3	8,4
XX	Mărfuri și produse diverse	38,1	7,5
VII	Materiale plastice, cauciuc și articole din acestea	37,0	7,3
VI	Produse ale industriei chimice	29,2	5,8
XII	Încălțăminte; obiecte de acoperit capul, umbrele	22,4	4,4
XIII	Articole din piatră, ipsos, ciment, sticlă	17,2	3,4
XVII	Vehicule, aparate de zbor	16,3	3,2
XVIII	Instrumente și aparate optice, fotografice	15,2	3,0
IV	Produse ale industriei alimentare	9,2	1,8
VIII	Piei brute, piei finite, piei cu blana și produse din acestea	6,3	1,2
IX	Lemn și articole din lemn	5,5	1,1
X	Pasta din lemn; hârtie sau carton	4,7	0,9
II	Produse ale regnului vegetal	2,3	0,6
XIV	Perle naturale, pietre prețioase și metale prețioase	0,5	0,1
Total		505,0	100,0

Sursă date: UN Comtrade

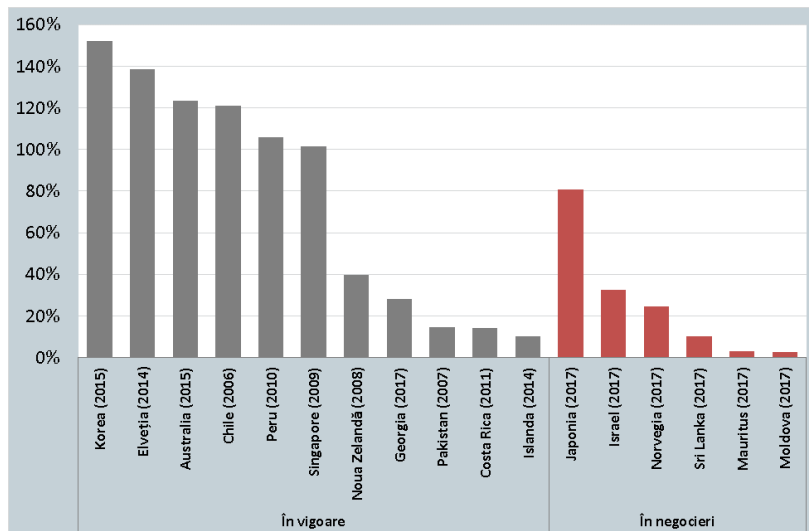
Este important de reținut faptul că datele statistice aferente importurilor din China prezentate de Republica Moldova nu coincid cu datele aferente exporturilor Chinei în Republica Moldova (diferența este una importantă, 505 milioane USD vs. 98 mil USD în anul 2017). Această situație este explicată prin reflectarea în statistica Chinei doar a exporturilor directe pe piața moldovenească, în timp ce, cea mai mare parte a importurilor de produse chineze pe piața moldovenească sunt introduse prin operațiuni de intermediere comercială (ex: hub-urile regionale specializate). În același timp, datele statistice moldovenești reflectă originea produselor importate, în cazul de față cea chineză, indiferent de țara exportatoare (politica tarifară fiind aplicată în dependență de originea produselor și nu de țara exportatoare).

III. Profilul rețelei de Acorduri de comerț liber ale Chinei

În ultimii 10 ani poate fi observată o dinamizare a autorităților chineze în procesul de încheiere a unor noi acorduri de comerț liber. Aceasta fiind considerată o abordare eficientă de integrare în economia globală și de consolidare a cooperării cu alte economii. În prezent, China are semnate deja 16 acorduri de liber schimb în vigoare și încă 8 în curs de negociere.

Gradul de acoperire a importurilor prin exporturi diferă foarte mult între partenerii Chinei. Pentru a înțelege mai bine reperele care au stat la baza proceselor de negocieri, în Figura 6 este arătat gradul de acoperire a importurilor prin exporturi în cadrul acestor Acorduri de comerț liber. Astfel, în cazul la 6 acorduri bilaterale care sunt deja în vigoare, gradul de acoperire a importurilor cu exporturi a fost de peste 100% în anul anterior intrării în vigoare (adică exporturile în China au fost mai mari decât importurile din această țară). Acesta variind de la 101,4% în cazul la Singapore și până la 152% în cazul Coreei de Sud. Cel mai scăzut grad de acoperire de 10,3% fiind înregistrat în cazul Islandei. Chiar și în cazul celui mai recent acord de comerț liber, încheiat cu Georgia, gradul de acoperire a importurilor cu exporturi a fost de 28,3%. În cazul acordurilor de comerț liber care sunt la etapa negocierilor, Republica Moldova ocupă ultimul loc, fiind înregistrat un grad de acoperire a importurilor cu exporturi de doar 2,8% în anul 2017. Acest indicator fiind chiar și mai mic comparativ cu așa economii insulare precum Mauritius.

Figura 6. Gradul de acoperire a importurilor prin exporturi la partenerii comerciali ai Chinei, unde există acorduri de comerț liber în vigoare sau în curs de negociere⁶

Sursă: UN Comtrade

Un grad atât de scăzut de acoperire a importurilor prin exporturi indică asupra unui dezechilibru major între capacitățile de export pe piața dată. Pe de o parte China dispune de un șir de avantaje comparative care permit acesteia să exploreze și să cucerească practic orice piață. De cealaltă parte, avantajele comparative ale Republicii Moldova sunt destul de limitate, în special în raport cu așa un partener multilateral precum China.

IV. Evaluarea potențialului de export al Republicii Moldova în China

După cum am putut vedea, exportul Republicii Moldova în China este limitat practic la un singur produs – vin de struguri. Din acest motiv este dificil de a estima impactul unui potențial acord de comerț liber în baza datele statistice istorice. În schimb, am putea estima potențialul de export al Republicii Moldova pe piața Chinei prin extragerea datelor rezultate în baza Metodologiei de evaluare a potențialului de export, elaborată în acest sens de către Centrul Internațional pentru Comerț (ITC).

Metodologia de evaluare a potențialului de export⁷

Pentru a ajuta țările să identifice produsele promițătoare pentru includerea acestora în activități de promovare a exporturilor, Centrul Internațional pentru Comerț (ITC) a elaborat o metodologie de evaluare a potențialului de export. Această Metodologie se bazează pe descompunerea exporturilor potențiale ale unei țări la nivel de produs pe o anumită piață țintă în trei factori: oferta, cererea și ușurința în comerț. În funcție de necesitățile analizei sunt disponibile două abordări. (i) Indicatorul de export potențial (EPI) servește țărilor care au ca scop sprijinirea sectoarelor exportatoare deja existente, având drept obiectiv creșterea exporturilor către piețele existente sau noi. Inspirat de un cadru de tip gravitațional, EPI identifică produsele în care țara exportatoare s-a dovedit a fi deja competitivă la nivel internațional și care are perspective bune de a avea succes la export pe o anumită piață țintă. (ii) Indicatorul de diversificare a produselor (PDI) servește țărilor care vizează diversificarea și dezvoltarea de noi sectoare la export. Pe baza concepției lui Hausmann și Hidalgo despre spațiul de produse, PDI identifică produsele pe care țara exportatoare deocamdată nu le exportă din punct de vedere concurențial, dar care par a fi fezabile la export având în vedere coșul de export actual al țării și coșurile de export din țări similare. Analizele efectuate prin utilizarea rezultatelor obținute în baza Metodologiei date s-au dovedit a fi destul de stabile în timp, transformându-le într-o bază de informare adecvată pentru strategiile de export pe termen mediu ale țărilor sau programelor de dezvoltare.

În baza Metodologiei propuse, potențialul la export al Republicii Moldova în direcția Chinei ar putea să se ridice la circa 51 milioane USD. Totuși interpretarea datelor trebuie făcută cu precauție, deoarece un șir de produse cu potențial de export ce se regăsesc în Tabelul 3, sunt mărfuri produse în cadrul operațiunilor de lohn (proprietari ai produselor fiind companiile comanditare transnaționale). Acest lucru fiind valabil pentru așa produse precum părți de scaune (tapițerii auto), fise și cablaje pentru mijloacele de transport. Prin urmare, acest potențial de export ar putea fi erodat anume din considerentele menționate mai sus și ar putea fi ignorat eventual. Nu în

⁶ În paranteze este indicat anul anterior intrării în vigoare a acordului de comerț liber, iar în cazul acordurilor în curs de negociere este indicat anul 2017.

⁷ Metodologia: http://exportpotential.intracem.org/media/1089/epa-methodology_141216.pdf

ultimul rând, astfel de exporturi chiar dacă obțin originea Republicii Moldova nu vor putea beneficia de tratament preferențial în cadrul unui acord de comerț liber cu China, întrucât nu este satisfăcută una din clauzele fundamentale ce țin de Regulile de origine – Clauza transportului direct⁸. În general, caracterul restrictiv al oricăror Reguli de origine preferențiale ar putea limita intențiile dezvoltării unor produceri mixte cu utilizarea materiei prime din China orientate la export în cadrul Acordurilor de comerț liber de care beneficiază Republica Moldova la moment (UE, CSI, CEFTA, Turcia).

În cazul excluderii categoriilor de produse menționate mai sus, pentru care potențialul de export este destul de vag, putem observa că celelalte categorii de produse cu potențial de export sunt practic în totalitate produse agricole cu o valoare adăugată destul de joasă. Cel mai mare potențial de export la nivel de grupă tarifară îl au vinurile de struguri (cumulativ, în recipiente de până la 2l și peste 10l), urmate de ulei de semințe de floarea soarelui și semințe de floare soarelui. În Tabelul 3 sunt indicate taxele CNF aplicate de către China pentru produsele moldovenești cu cel mai mare potențial la export pe această piață. Astfel, taxele vamale CNF aplicate variază de la 0% până la 50-65% în cazul zahărului, grâului și porumbului. Atragem atenția că, aceste produse sunt excluse din toate Acordurile de comerț liber încheiate de China (nefiind eliminate taxele vamale), existând un grad ridicat de certitudine că acestea vor avea același tratament în cadrul Acordului care va fi încheiat între Republica Moldova și China.

În termeni valorici, în cazul celui mai optimist scenariu de valorificare a întregului potențial de export calculat în baza Metodologiei propuse (concomitent cu eliminarea tuturor taxelor vamale), scutiile anuale de taxe vamale pentru produsele moldovenești s-ar ridica la un maxim de 5 milioane USD. În cazul excluderii produselor industriale prelucrate în regim de lohn (tapițerii auto și cablaje) și a produselor agricole care cel mai probabil vor fi excluse din regimul de comerț liber (zahăr, grâu, porumb) valoarea taxelor vamale care eventual nu vor fi achitate de exportatorii moldoveni la export în China se va diminua până la 2,5 milioane USD anual. De asemenea, pentru a avea un tablou complet asupra convergenței potențialului de export cu circumstanțele reale de valorificare a acestora, în Tabelul 3 sunt prezentate Topurile ofertei Republicii Moldova și cererii Chinei pentru fiecare produs cu potențial de export. Astfel, cea mai mare cerere a Chinei pentru produsele moldovenești ar fi concentrată pe semințele de soia, piei brute întregi și vinuri de struguri (în recipiente de maxim 2l). În același timp, cea mai mare ofertă a Republicii Moldova pentru piața Chinei s-ar concentra pe următoarele produse: semințe de floarea soarelui, nuci comune decojite și prune proaspete.

Tabel 3. Produsele moldovenești cu cel mai mare potențial la export pe piața Chinei

HS	Descrierea produsului	Potențial de export pe piața Chinei, mil USD	Taxa vamală MFN aplicată de China, %	Topul cererii - China	Topul ofertei - Moldova
940190	Părți de scaune	4,3	3	11	15
151211	Ulei de semințe de floarea soarelui	3,6	9	9	6
220421	Vinuri de struguri în recipiente de maxim 2l	3,6	14	3	14
120600	Semințe de floarea soarelui	3,3	8	24	1
220820	Distilate de vin de struguri	3,1	10	8	8
120190	Semințe de soia	2,8	2	1	25
120510	Semințe de rapiță	2,5	5	4	18
100390	Orz	2,2	2	5	12
854430	Seturi de fișe pentru mijloace de transport	1,9	8	16	11
100199	Grâu	1,3	65	10	13
100590	Porumb	1,2	65	6	19
080332	Nuci comune decojite	1,1	20	25	2
410150	Piei brute întregi	0,98	6	2	21
080610	Struguri proaspeți	0,85	13	17	9
080929	Cireșe proaspete	0,83	10	15	10
220429	Vinuri de struguri în recipiente de peste 10l	0,83	20	20	4
854449	Fire, cabluri	0,81	5	14	20
080940	Prune proaspete	0,65	10	23	3
420231	Portmonee	0,57	10	18	17
701959	Țesături din fibră de sticlă	0,54	12	21	5
853650	Întrerupătoare, separatoare și comutatoare	0,51	0	7	24
841370	Pompe	0,50	8	12	22

⁸ Clauza transportului direct - tratamentul tarifar preferențial se acordă numai produselor originare care sunt transportate direct între părți. Este posibilă tranzitarea uneia sau mai multor țări, doar dacă aceasta este justificată din motive geografice, mărfurile nu se supun niciunei alte operațiuni decât descărcarea și încărcarea și acestea rămân sub control vamal în timpul tranzitului.

170199	Zahăr	0,40	50	19	16
640399	Încălțăminte	0,38	10	13	23
080810	Mere proaspete	0,37	10	22	7
Total		50,8			

Sursă: International Trade Centre

Speranța de extindere a exporturilor moldovenești se limitează la un singur produs. Reieșind din faptul că cea mai mare miză se face pe sporirea exporturilor de vinuri de struguri, în continuare vom analiza potențialul de export (în baza la aceeași Metodologie) pentru principalii parteneri ai Chinei și implicit concurenți ai Republicii Moldova pe această piață. Trebuie de menționat că, în anul 2017 importurile totale de vinuri ale Chinei sau cifrat la peste 2,6 miliarde USD, iar potențialul estimat al acestei piețe este de circa 3,7 miliarde USD.

După cum puteam vedea, cele mai multe țări exportatoare de vinuri de struguri pe piața Chinei nu au valorificat pe deplin potențialul de export pe această piață (Tabel 4). Cel mai mare potențial de export îl dețin Franța cu 978 mil USD, Italia cu 798 mil USD și Australia cu 443 mil USD. În același timp, topul țărilor care nu și-au valorificat cel mai mult potențialul de export (potențial export – export de facto), sunt Italia, Noua Zeelandă și Franța. De asemenea, nu este de neglijat faptul că în profil internațional cel mai mare potențial la exportul de vinuri îl are însăși China, acesta fiind evaluat la circa 3,7 miliarde USD.

Tabel 4. Potențialul de export de vinuri a principalilor țări exportatoare pe piața Chinei

Țară exportatoare	Potențial de export în China, mil USD	De facto exportat în China, mil USD	Total export de vin, mil USD
Franța	978,0	791,0	6300,0
Italia	797,5	102,9	4900,0
Australia	443,0	443,6	1600,0
Chile	360,7	196,6	1600,0
Noua Zeelandă	290,7	22,9	965,2
Spania	215,6	130,4	2000,0
Africa de Sud	126,2	29,8	505,3
Argentina	101,8	21,2	781,8
SUA	101,0	61,3	1200,0
Portugalia	98,6	18,6	778,0
Germania	92,2	21,1	876,4
Austria	19,2	2,5	154,6
Marea Britanie	16,1	2,5	498,0
Georgia	9,4	12,1	147,8
Ungaria	6,9	4,3	54,6
Israel	5,7	0,3	28,2
Republica Moldova	3,6	7,8	61,1
Grecia	2,8	1,3	70,8
Bulgaria	2,5	2,9	33,5

Sursă: International Trade Centre

De cealaltă parte, țările care au valorificat potențialul de export teoretic calculat în baza Metodologiei sunt Republica Moldova, Georgia și Bulgaria. Deși acest lucru nu indică în mod direct asupra faptului că a fost epuizat potențialul pentru exporturile moldovenești, totuși analiza în profilul principalilor exportatori de vinuri pe piața Chinei indică asupra unui potențial de export mai mic comparativ cu aceștia, în special raportat la volumul total de export de vinuri a acestora.

V. Evaluarea parității beneficiilor reciproce aferente Acordului de liber schimb cu China

Deși nu este un element definitoriu în cadrul evaluării oportunității încheierii unui acord de liber schimb, un aspect destul de important rămâne a fi evaluarea beneficiilor oferite reciproc sub forma eventualelor scutiri de plata taxelor vamale la import. Acest factor este deosebit de important pentru a asigura principiul parității pe parcursul negocierilor și definirii gradului de liberalizare reciprocă. Dacă în cazul importurilor din China (în baza importurilor efectuate în anul 2017, dezagregate la nivel de 6 cifre HS) valoarea calculată a taxelor vamale aplicate în regim CNF s-a ridicat la circa 27 milioane USD, atunci valoarea calculată a taxelor vamale care au fost aplicate față de exporturile moldovenești pe piața Chinei în aceeași perioadă, abia a atins 1,5 milioane USD. După cum a fost menționat mai

sus, chiar și în cazul valorificării depline a potențialului calculat la export a Republicii Moldova pe această piață, această valoare poate să se ridice la doar 2,5 mil USD. Diferențele date necesită a fi luate în considerare la etapa discuțiilor ce vizează gradul și forma de liberalizare a comerțului bilateral.

Cu toate acestea, paritatea concesiilor poate fi ignorată în condițiile utilizării produselor importate în calitate de materie primă (cu ulterioara încorporare în produsele moldovenești), unde costurile mai mici pentru materia primă au implicații majore asupra prețului final și implicit asupra competitivității acestora. De altfel, această ipoteză reprezintă o argumentare de bază în favoarea instituirii unui regim comercial preferențial pentru produsele chineze, însă care trebuie probat. Anume pentru a înțelege mai bine raționamentul dat, ne-am propus să divizăm categoriile de produse care constituie obiectul importurilor din China în conformitate cu Clasificarea mărfurilor după Marile Categori Economiche⁹.

Clasificarea mărfurilor după Marile Categori Economiche (Broad Economic Categories - BEC)

Clasificarea mărfurilor după Marile Categori Economiche (BEC), permite gruparea acestora în mari clase economice de mărfuri, în funcție de utilizarea finală a acestora, având o semnificație mare pentru analizele statistice aprofundate și pentru Sistemul Conturilor Naționale (SCN). Trecerea datelor statistice de la Sistemul Armonizat de Codificare a Mărfurilor la Marile Categori Economiche se obține în baza unor tabele de trecere între aceste nomenclatoare, iar categoriile care aproximează cele trei clase de bază ale mărfurilor din SCN sunt: bunuri de capital, bunuri intermediare și bunuri de consum.

Politica tarifară față de bunurile intermediare este una destul de liberală. Analiza condusă asupra importurilor originare din China în Republica Moldova în baza principalelor 3 clase de bunuri (conform BEC), ne permite să înțelegem mai bine caracteristicile importurilor din perspectiva industriilor autohtone și a consumatorilor finali (Tabel 5). După cum putem vedea, circa 39,2% din totalul importurilor originare din China din anul 2017 au fost bunuri intermediare, față de care a fost aplicat un tarif vamal mediu CNF de 4,4%, iar valoarea taxelor vamale calculate la nivel de produs (6 cifre HS) s-a cifrat la circa 8,6 mil USD. Anume această categorie de bunuri este susceptibilă de a include produsele ce pot fi catalogate drept materie primă pentru industria națională.

Cea mai aspră politică tarifară este aplicată față de bunurile de consum. Importurile de bunuri de consum au consemnat circa 34,1% din totalul importurilor originare din China efectuate în anul 2017, față de care a fost aplicat cel mai mare tarif vamal mediu CNF de 8,6%. Valoarea taxelor aplicate față de această categorie de produse fiind de 14,8 mil USD. Cel mai liberal tratament la import (cu un tarif mediu aplicat CNF de 2,6%) a fost față de bunurile de capital, care au ocupat o pondere de 26,8% în total importuri din China în anul 2017, iar valoarea taxelor vamale calculate fiind de 3,5 mil USD

Tabel 5. Structura importurilor din China divizat de pe categorii de bunuri (Clasificare BEC), anul 2017

Categorie bunuri	Import din China, mil USD	Pondere în import din China, %	Tariful mediu MFN aplicat, %	Valoarea taxelor vamale MFN calculate, mil USD
Bunuri intermediare	197,6	39,2	4,4	8,6
Bunuri de consum	171,8	34,1	8,6	14,8
Bunuri de capital	134,9	26,8	2,6	3,5
Total	504,3	100,0	5,3	26,8

Sursă: UN Comtrade, BNS, OMC

De pe urma liberalizării cel mai mult vor beneficia bunurile de consum, însă, nu implicit și consumatorii. Prin urmare, de pe urma liberalizării comerțului cu China vor beneficia cel mai mult bunurile de consum final, chiar dacă acestea ocupă 34,1% în total importuri din China în anul 2017, suma taxelor vamale aplicate în regim CNF reprezintă peste 55% din totalul taxelor vamale calculate prin metoda indirectă. În același timp, liberalizarea importurilor pentru această categorie de produse nu obligatoriu în mod direct se va reflecta asupra consumatorului final. Or, cel mai probabil acest lucru va depinde direct de avariția comercianților (deseori reticentă la astfel de fluctuații) care interacționează cu consumatorii finali.

⁹ Atât statistica națională aferentă comerțului exterior, cât și aplicarea tarifului vamal sunt efectuate în baza Sistemului Armonizat de Codificare a Mărfurilor.

Concluzii

Cu certitudine, liberalizarea comerțului între țări poate genera un șir de beneficii într-o economie: pe de o parte presupune deschiderea pieței pentru produsele și tehnologiile de import, cu implicații pozitive asupra industriilor naționale și consumatorilor, iar de cealaltă parte oferă posibilitatea extinderii exporturilor spre o piață nouă în condiții mai avantajoase. Cu toate acestea, analiza mai detaliată a tuturor factorilor obiectivi și subiectivi care sunt caracteristici relațiilor comerciale moldo-chineze, indică asupra unor repere mai puțin temeinice în perspectiva implicării într-un angajament atât de complex precum un acord de liber schimb. Or, intensificarea relațiilor moldo-chineze cu siguranță trebuie să reprezinte o prioritate a politicii comerciale a țării, însă avansarea până la o etapă atât de plenară necesită o abordare graduală, cu urmărirea unor raționamente economice la fiecare etapă.

Evoluția relațiilor comerciale între Republica Moldova și China indică asupra unor dezechilibre importante pe toată perioada existenței acestora. Dacă importurile din China au cunoscut o dinamică impresionantă, ajungând să acopere aproape 11%¹⁰ din total importuri ale țării (600 milioane USD în anul 2018), atunci exporturile au cunoscut o dinamică mai degrabă anemică, ajungând la doar 0,7%¹¹ în total exporturi ale țării (18,8 milioane USD în anul 2018). Situația dată a fost acutizată de faptul că practic este exportat doar un singur produs – vinul de struguri (după excluderea reexporturilor). Același lucru poate fi evidențiat și pentru investițiile străine directe din China, care nu au fost foarte simțite pe parcurs independenței țării, stocul acestora însumând doar 1,5 milioane USD la finele anului 2017.

Deși nu este un element definitoriu, liberalizarea bilaterală ar trebui teoretic să fie fundamentată pe principiul parității beneficiilor acordate reciproc. Însă, pornind de la diferențele majore între volumele absolute la export și import, eventualele beneficii sub forma scutirilor de taxe vamale în cazul importurilor originare din China vor fi net superioare, atât scutirilor pentru exporturile moldovenești existente (care se limitează doar la vinul de struguri), cât și la exporturile potențiale ale Republicii Moldova pe această piață (după cum a fost prezentat în analiză). În aceste condiții, devine și mai irelevantă oportunitatea încheierii unui Acord de comerț liber în condițiile unui dezechilibru comercial atât de mare (exporturile fiind de peste 32 de ori mai mici decât importurile), chiar și comparativ cu alți parteneri comerciali ai Chinei care au astfel de înțelegeri preferențiale (cel mai mic grad de acoperire a exporturilor prin importuri - 2,8% în 2017). De altfel, negocierea și semnarea unui document atât de complex în absența unor fluxuri comerciale mai mult sau mai puțin echilibrate, concomitent cu existența unei perspective limitate în ce privește potențialul de export (fiind concentrată în mare parte pe un singur produs), nu se încadrează în logica unei politici comerciale sustenabile.

Totodată, în contextul în care se urmărește promovarea și dinamizarea investițiilor chineze în Republica Moldova, rămâne valabil scenariul modernizării existentului Acord cu privire la stimularea și protejarea reciprocă a investițiilor între Republica Moldova și China¹². Or, nu este clar care au fost cauzele care nu au permis extinderea investițiilor în țară (așa cum se întâmplă în alte țări din regiune în absența unui Acord de comerț liber). Mai mult ca atât că, după cum am putut vedea în analiză, taxele vamale atât în valori relative, cât și absolute pentru bunurile intermediare și capitale nu reprezintă o barieră importantă în dezvoltarea unor produceri pe teritoriul țării. În același timp, apartenența ambelor țări la OMC garantează dezvoltarea unor relații bazate pe norme și angajamentele internaționale din domeniu.

¹⁰ În cazul excluderii din total importuri ale țării volumul produselor care constituie reexport în cadrul regimurilor vamale suspensive (materie primă în cadrul lohn, mărfuri de origine străină destinate altor piețe), ponderea importurilor din China va crește considerabil.

¹¹ De menționat că, în lipsa datelor publice aferente reexporturilor pentru anul 2018, nu ne putem expune asupra contribuției acestora în total exporturi destinate pieței chineze. Spre exemplu, în anul 2017 circa 27% (sau peste 5 mil USD) din total exporturi destinate pieței chineze au fost de fapt reexporturi.

¹² Un acord similar este în proces de negociere între UE și China: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1435>